

Романов В.П.

здобувач

(Науково-дослідний інститут
публічного права)

УДК 342.951 : 671 (043)

РОЗВИТОК ЗАКОНОДАВСТВА У СФЕРІ ОБІГУ ДОРОГОЦІННИХ МЕТАЛІВ І ДОРОГОЦІННОГО КАМІННЯ В УКРАЇНІ: ІСТОРИКО-ПРАВОВА ЕКСПОЗИЦІЯ

Простежено зміни законодавства та правової практики від початку зародження елементів обігу дорогоцінних металів і каміння до сучасного періоду його швидкого розвитку в Україні. Виділено шість періодів розвитку законодавства у сфері обігу дорогоцінних металів і каміння в Україні, кожен з яких піддано детальному науковому аналізу.

Ключові слова: обіг, дорогоцінний метал, дорогоцінне каміння, публічно-правове забезпечення, пробірний нагляд, ювелірна галузь, історичний період.

Постановка проблеми. Особливим видом матеріальних цінностей, важливою складовою економічного розвитку та стабільності будь-якої держави є дорогоцінні метали і дорогоцінне каміння. Останнім часом їх роль в економіці значно змінилася, адже золото більше не є «світовими грошима», проте завдяки своїм унікальним фізико-хімічним властивостям дорогоцінні метали все ширше входять у сферу промислового виробництва, особливо в галузях, що використовують новітні технології. Висока питома цінність (рідкість, компактність, можливість неодноразового вжитку та тривалого використання), ліквідність (розвинена мережа збуту і постійний попит) визначають використання дорогоцінних металів і каміння в якості фінансових активів.

Теоретичний і практичний інтерес до дорогоцінних металів та каміння не слабшає завдяки не тільки їх природним унікальним властивостям, але й тій ролі, яку вони відігравали і продовжують відгравати в економіці різних країн світу. З моменту виникнення людської цивілізації ці метали та каміння мали певне призначення – від предметів культу та прикрас до статусу фінансових активів.

Основним засобом забезпечення належного обігу дорогоцінних металів і дорогоцінного каміння, безумовно, є його правова регламентація, яка полягає у встановленні загальних правил (моделі) поведінки в певних ситуаціях, пов'язаних із їх видобутком, виробництвом, використанням, здійсненням операцій із зазначеними цінностями в частині придбання, реалізації, дарування, успадкування, нагородження, приймання-передачі під заставу, надання послуг з виготовлення ювелірних виробів, надходження до місць зберігання фондів і запасів, експонування таких предметів, зміною вмісту або фізичного стану (афінаж, рекуперація тощо), ввезенням та вивезенням з території України і т. ін.

Організація і практичне здійснення обігу дорогоцінних металів і дорогоцінного каміння відрізняються яскраво вираженою специфікою, яка

пов'язана з особливостями державного регулювання видобутку, виробництва, використання, зберігання дорогоцінних металів і каміння та контролю за операціями з ними. З появою таких предметів виникла необхідність встановлення правил обігу та організації контролю за їх дотриманням.

Аналіз публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми. Питання розвитку правової регламентації обігу дорогоцінних металів та дорогоцінного каміння нарисово окреслено у наукових роботах дослідників різних періодів, зокрема Гончарука С.Т., Семенюк К.М., Макарова Л.П., Назимка М.М., Іванова А.М., Постнікова-Лосєва М.М., Платонова Н.Г., Ульянова Б.Л., Зуб Д.В., Айзенберга І.П., Єфремової К.В., Маліченко О.М., Черносвітова Ю.Л., Затулкіна М.І., Алмазової О.Л., Дубоносова Л.А., Абалова А.Е., Марфуніна М.С., Тітової Ю.О. та ін. Водночас можна зазначити, що в сучасній історико-правовій науці окреслену проблематику відбито доволі фрагментарно та епізодично.

Тому публікацією власної розвідки маємо на меті простежити зміни законодавства та правової практики щодо розвитку ринку дорогоцінних металів та дорогоцінного каміння, їх обігу на теренах України на різних історичних етапах.

Виклад основного матеріалу. Перші письмові згадки про обіг дорогоцінних металів та каміння належать початку XI ст. та пов'язані із Кодексом судових законів давньої Русі-України, зокрема, основний на той час документ «Правда Руська» головним видом відплати не тільки за цивільні проступки, але й за кримінальні злочини встановлював грошові стягнення [1; 2, с. 12]. У цілому на початковому етапі зародження золотарської справи у Київській Русі загального правового регулювання як такого не було. Золотарська справа розвивалася в рамках самостійності майстрів, що здійснювали операції на основі ділових звичаїв, які формувалися в повсякденній практиці. Це був період, коли держава покладалася на авторитет і професіоналізм самих майстрів.

Становлення законодавства у сфері обігу дорогоцінних металів та дорогоцінного каміння більшою мірою пов'язано із пробірним наглядом. При цьому історія його розвитку в Україні, наголошує М.М. Назимок, – це частина загальної історії державного контролю за якістю дорогоцінних металів в Європі, що розвивався в міру того, як золото і срібло ставали універсальним обмінним товаром [3, с. 27].

Виникнення поняття про пробу, а отже й виникнення контролю за вмістом чистого дорогоцінного металу у сплаві, пов'язується з часом, коли м'якість високопробного золота (в основному самородного) стала використовуватися при виробництві дорогоцінних прикрас і виробів, адже для надання золоту твердості в нього стали додавати інші метали (срібло і мідь) [4, с. 15].

Перші згадки про майстрів пробірної справи на теренах України містяться у судовій книзі Львівського магістрату (1382–1389 рр.), де зазначено, що львівські ювеліри виконували замовлення з інших держав та постачали свої вироби як на місцевий ринок, так і продавали їх у Польщі, Росії та інших країнах [5, с. 38].

Надалі стрімкий розвиток ремесел і торгівлі, активне впровадження цехового виробництва у XVI столітті сприяло і поширенню пробірної справи [3, с. 20–22; 6, с. 132; 7, с. 137–138]. У 1500 р. з'явилися перші згадки про золотарський цех у Києві [8, с. 30]. Введення на теренах України цехової організації виробництва, насамперед, мало за мету охорону інтересів держави в частині організації виробництва та контролю за якістю виробів.

У XVII ст. з початком відродження України за часів Богдана Хмельницького Київ набуває статусу головного економічного центру України і стає одним із визначних європейських центрів з виробництва ювелірних і художніх виробів [8, с. 30].

Становлення пробірного нагляду на українських землях тісно пов'язане з реформами у тогочасній Росії, де встановлення проб і клеймування дорогоцінних виробів було введено у XVII ст. [8, с. 30]. Більш того, у XVIII–XIX століттях Україна знаходилася у складі Російської та Австро-Угорської імперій, відповідно, законодавче забезпечення обігу дорогоцінних металів і дорогоцінного каміння стало відображенням усіх політичних, економічних, правових змін, що відбувалися в той час у цих державах. На теренах України того часу система контролю за якістю дорогоцінних металів складалася в тяжких умовах і з'явилася значно пізніше, ніж у західноєвропейських країнах [3, с. 20].

Фундаментальні основи пробірного нагляду були закладені іменним указом Петра I від 13 лютого 1700 року «Объ учиненій для пробы золотыхъ и серебряныхъ вещей пробирныхъ клеймъ, о перепьске золотыхъ и серебряныхъ рядовъ и лавокъ, о выборе старостъ для надзора за торговими людьми для клейменія золотыхъ и серебряныхъ вещей, со взятъемъ пошлины» [9, с. 8], яким було схвалено пробірну систему, яка з деякими змінами проіснувала до радянських часів та територіально охоплювала усі міста Російської імперії, в тому числі й українські землі [1, с. 31].

Отже, золота й срібна справа з XVIII століття стала цензовим ремеслом, тобто таким видом діяльності, заняття яким здійснювалося з особливого дозволу державних органів, за особливими правилами і під контролем держави.

Проведення Олександром I на початку XIX століття державних реформ вимагало вдосконалення наявної системи пробірного контролю, наслідком чого стало утворення Міністерства фінансів, при якому діяв Департамент Гірських і Соляних Справ та Пробірна Палата, що перебувала в його розпорядженні [10, с. 243–246].

Означені реформи були продовжені імператором Миколою I, який царським указом від 9 січня 1826 року передбачив створення в місті Києві та в усіх губернських і провінційних містах пробірних палаток [8, с. 31]. Їх правовий статус регулювався Положенням про пробірні палатки для випробування і клеймування золота та срібла у злитках і виробах, затвердженим царським указом 27 листопада 1840 року. Відповідно до цього положення пробірні палатки (місцеві, окружні та головні) засновувалися в усіх містах тодішньої Російської імперії, в тому числі й на українських землях, де виготовлялися золоті та срібні вироби і проводилася торгівля ними. Місцеві пробірні палатки

поділялися на палатки 1-го і 2-го розрядів (залежно від чисельності населення і суми зібраного мита) [8, с. 31].

Вагомою віхою розвитку законодавства у сфері обігу дорогоцінних металів і каміння стало затвердження імператором Олександром II 13 червня 1861 року Пробірного Статуту [8, с. 32], за яким відбулося збільшення кількості проб для золотих і срібних виробів, введення проб для накладного (плакованого) срібла, а також для золотого і срібного припоїв.

9 лютого 1882 року було прийнято нову редакцію Пробірного Статуту, який було включено у якості третього розділу до Статуту про промисловість, опублікованому у частині 2-й 11 тому Зводу законів Російської імперії [8, с. 31]. Нова редакція Пробірного Статуту передбачала збільшення кількості проб, скасування обов'язкового сплавлення дорогоцінних металів майстрами у самих пробірних установах за умови представлення ними виробів для клеймування з іменниками майстрів, підвищення пробірного мита тощо.

Велика Жовтнева соціалістична революція внесла свої корективи й у сферу обігу дорогоцінних металів та каміння. З грудня 1917 року у складі Вищої Ради народного господарства почала діяти «Секція з благородних металів», яка взяла під контроль внутрішній обіг золота і платини [11, с. 14]. Також державними проблемами акумуляції дорогоцінних металів займалася Всеросійська Надзвичайна Комісія, діяльність якої була орієнтована виключно на золотодобувну промисловість, справи пробірної нагляду, золотоплавних лабораторій та ювелірних майстерень [12, с. 72, 77, 79–81, 100–104].

У 1920 році з метою централізації, зберігання та обліку дорогоцінних металів, каміння та ювелірних виробів з них було створено Державне Сховище цінностей. Для цього періоду характерна політика реквізицій цінностей, яка тривала протягом майже п'яти років.

Отже, перші спроби законодавчо врегулювати обіг дорогоцінних металів і дорогоцінного каміння радянський уряд спрямовував, головним чином, на його державну монополізацію. Фактично, шляхом вилучення та заборони збереження дорогоцінних металів у монетах, злитках і сирому вигляді, а також дорогоцінних монет і каміння, державна влада того часу упорядкувала їх обіг.

Перехід держави до нової економічної політики супроводжувався тимчасовим допуском до існування приватної власності. Одним з перших загальносоюзних нормативних актів того часу, що регулювали обіг дорогоцінних металів і дорогоцінного каміння, став Декрет Раднаркому РСФСР від 4 квітня 1922 року «Про обіг золота, срібла, платини, дорогоцінного каміння та іноземної валюти», яким було скасовано обов'язкову здачу державі наявних у населення золота, платини і срібла у виробках, злитках і монеті, а рівно й дорогоцінного каміння.

Крім цього, 20-ті роки радянського періоду характеризуються прийняттям одразу двох редакцій Положення про пробірний нагляд (1922 р. та 1925 р.). Останнім положенням було передбачено метризацію проб, введено проби для платинових виробів та скорочено до трьох кількість проб для золота та срібла [8, с. 33–34]. Якщо раніше існував тільки нагляд за підприємствами, які проводять плавку дорогоцінних металів, а також ремонт та продаж виробів з доро-

гоцінних металів, то постановою ЦВК СРСР та РНК СРСР від 10 квітня 1925 року «Положення про пробірний нагляд» [13] на органи пробірної нагляду покладался контроль за витрачанням, зберіганням і урахуванням дорогоцінних металів, проведення ревізій цих підприємств. Загальне керівництво пробірною справою на території Союзу РСР та нагляд за нею було зосереджено в Народному комісаріаті фінансів Союзу РСР (Валютне Управління).

У 1940 році постановою Раднаркому СРСР було схвалено ще одну редакцію Положення про пробірний нагляд, відповідно до якого значно розширювалися контрольні функції пробірних установ, які стали іменуватися інспекціями пробірної нагляду (на території колишньої УРСР діяло чотири інспекції – Київська, Харківська, Одеська та Львівська). Зокрема, на останніх покладалася функція нагляду за промисловими підприємствами, науково-дослідними інститутами і лабораторіями, які переробляли і застосовували дорогоцінні метали [5, с. 98].

У період Великої Вітчизняної війни та післявоєнні роки держава фактично здійснювала тотальний контроль за обігом дорогоцінних металів, крім дорогоцінного каміння. В 1948 році уряд СРСР вперше законодавчо врегулював порядок ввозу, вивезення, пересилання через кордон валюти і валютних цінностей шляхом прийняття постанови Ради Міністрів СРСР від 25 жовтня 1948 року № 4006 «Про порядок вивозу, ввозу, переводу і пересилання через кордон валюти і валютних цінностей» [14]. Слід зазначити, що пробірний нагляд отримав подальший розвиток після прийняття відповідного положення, затвердженого постановою Ради Міністрів СРСР від 22 грудня 1950 р. № 5016, яке стало основним документом щодо регулювання радянським урядом обігу дорогоцінних металів і дорогоцінного каміння, фактично, до розпаду СРСР. Цією самою постановою було затверджено Положення про Управління дорогоцінних металів, яким визначено регіони діяльності інспекцій пробірної нагляду, їх статус, функції та повноваження [5, с. 123]. Усього до розпаду СРСР на його теренах функціонувало 25 державних інспекцій пробірної нагляду, серед яких 4 – на території УРСР, зокрема: Південно-Західна (м. Київ), Прикарпатська (м. Львів), Південна (м. Одеса), Південно-Східна (м. Харків).

Сучасний період правової регламентації обігу дорогоцінних металів та дорогоцінного каміння починається з припиненням існування СРСР та створенням відповідно до постанови Кабінету Міністрів України № 246 на базі діючої Центральної Української державної інспекції пробірної нагляду Міністерства фінансів СРСР Державної пробірної палати Міністерства фінансів України, з підпорядкуванням їй усіх державних інспекцій пробірної нагляду, розташованих на території України, а також постійних контролерів на підприємствах по обробці алмазної сировини.

Першим кроком законодавчого забезпечення обігу дорогоцінних металів та дорогоцінного каміння в незалежній Україні стало прийняття президією Верховної Ради України 31 травня 1993 року Постанови «Про Декрет Кабінету Міністрів України від 17 травня 1993 року № 53-93 «Про державний пробірний нагляд», якою було встановлено правові основи державного контролю

за видобутком, виробництвом, використанням, обігом, обліком і зберіганням дорогоцінних металів і дорогоцінного каміння, виконанням операцій із зазначеними цінностями.

Вагомим кроком у формуванні законодавства в «ювелірній» галузі стало прийняття Закону України від 18 листопада 1997 року № 637/97-ВР «Про державне регулювання видобутку, виробництва і використання дорогоцінних металів і дорогоцінного каміння та контроль за операціями з ними». Вказаним Законом надано визначення основних термінів та понять, правові засади регулювання видобутку, виробництва, використання та реалізації дорогоцінних металів і дорогоцінного каміння, формування золотого запасу України, державного контролю за якістю дорогоцінних металів, дорогоцінного каміння та виробів з них, визначено повноваження органів державної влади в цій сфері.

Вказаний період відзначається також програмним забезпеченням обігу дорогоцінних металів та дорогоцінного каміння, зокрема, за часи незалежності було прийнято концепцію державної програми «Рідкісні, дорогоцінні метали та алмази України» (1993 р.) та дві загальнодержавні програми розвитку мінерально-сировинної бази України (2006 р., 2011 р.). Крім цього, відбувається пошук оптимальної моделі публічного адміністрування галуззю, починаючи від затвердження постановою Кабінету Міністрів України від 6 січня 1999 року № 19 Положення про органи державного пробірного контролю. Надалі наказом Міністерства фінансів України від 17 лютого 1999 року № 50 державні управління пробірного нагляду перетворені на державні інспекції пробірного контролю, постановою Кабінету Міністрів України від 28 квітня 2000 року № 732 у складі Міністерства фінансів України утворено Державну пробірну службу України та затверджено її положення, а також створено чотири казенних підприємства пробірного контролю. Водночас постановою Кабінету Міністрів України від 10 вересня 2014 р. № 442 «Про оптимізацію системи центральних органів виконавчої влади» було прийнято рішення ліквідувати Державну пробірну службу, поклавши функції з реалізації державної політики у сфері державного пробірного контролю на Міністерство фінансів, а функції із захисту прав споживачів виробів з дорогоцінних металів і дорогоцінного каміння – на Державну службу з питань безпечності харчових продуктів та захисту споживачів.

Висновок. Проведене дослідження свідчить, що сфера обігу дорогоцінних металів та дорогоцінного каміння в Україні, маючи тривалу історію, розвивалася нерівномірно й залежала від багатьох політичних, економічних і географічних чинників, які в сукупності дають можливість виділити декілька умовних періодів з відмінними, притаманними їм рисами, а саме:

1) *перший період (період становлення та розвитку держави і права Київської Русі. Феодальна роздробленість. Литовсько-польська доба – XI ст. – перша половина XVII ст.)* – характеризується першими письмовими згадками про обіг дорогоцінних металів та каміння, що належать початку XI ст. та пов'язані із Кодексом судових законів давньої Русі-України; першими згадками про майстрів пробірної справи, що містяться у судовій книзі Львівського магістрату;

2) *другий період (кінець XVII – остання чверть XVIII ст.)* – характеризу-

ється законодавчою регламентацією видів пробірних клейм та обов'язковістю клеймування ювелірних виробів; видачею свідоцтв на право займатися ювелірним ремісництвом та свідоцтв на право продажу ювелірних виробів;

3) *третій період («імперський», період розвитку держави і права під час перебування українських земель у складі Російської та Австро-Угорської імперій і поширення на ці території їхнього законодавства – до 1917 (1918) рр.)* – характеризується повноцінним зародженням правових основ обігу дорогоцінних металів та каміння, виробів з них; утворенням Міністерства фінансів, при якому діяла Пробірна Палата; прийняттям двох редакцій Пробірного Статуту;

4) *четвертий період (період «воєнного комунізму» 1917–1921 рр.)* – характеризується вилученням з обігу, а також заборонаю зберігання дорогоцінних металів у злитках і монетах, сирому вигляді, а також дорогоцінних монет і каміння; винятковою власністю держави на золото-платинові родовища;

5) *п'ятий період («радянської влади» – від 1922 р. до здобуття незалежності Україною у 1991 році)* – характеризується поширенням монополії держави на обіг дорогоцінних металів та каміння; мобілізацією усіх можливих джерел, що пов'язані з виробництвом золота, значною економією, посиленням контролю за його обігом; жорсткою законодавчою регламентацією та контролем за обігом зазначених предметів; прийняттям Положення про пробірний нагляд – основного нормативно-правового акта, який до розпаду СРСР регулював обіг дорогоцінних металів та каміння;

6) *шостий період («сучасний» – від початку існування незалежної України (1991 р.) до теперішнього часу)* – характеризується повільними темпами розвитку «ювелірної» галузі, високим рівнем тіньового обігу дорогоцінних металів та виробів з них, пошуком оптимальної моделі публічного адміністрування та правового забезпечення розвитку галузі, недосконалістю галузевого законодавства тощо.

Бібліографічні посилання

1. Устав великого князя Ярослава [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://litopys.org.ua/yushkov/ys08.htm>
2. Костомаров М.І. Руська історія у життєписах визначних її діячів / М. І. Костомаров. – М. : Ексмо, 2004. – 1024 с.
3. Назимок М.М. Золотарство в Україні / М. М. Назимок. – К. : Воля, 2003. – 288 с.
4. Иванов А.Н. Мастера золотого и серебряного дела в России (1600–1926) : руководство для экспертов-искусствоведов / А. Н. Иванов. – М. : Рус. Нац. музей, 2002. – 752 с.
5. Назимок М.М. Пробірний контроль. Методи аналізу дорогоцінних металів : підручник / М.М. Назимок, О.Я. Боровиков, Т.М. Артюх. – К. : Воля, 2010. – 368 с.
6. Золотое и серебряное дело XV–XX вв. – Lorfevrierie et la bijouterie au XV – XX ss.: (Территория СССР) / М. М. Постникова-Лосева, Н. Г. Платонова, Б. Л. Ульянова. – М. : Наука, 1983. – 375 с., ил.
7. Зеленская Л. И. Краматорск ювелирный / Л. И. Зеленская. – К. : ООО ПТП «Ювेलирсервис», 2007. – 168 с.
8. Семенюк К.М. Механізми державного регулювання розвитку ювелірної галузі в Україні : дис. ... канд. наук держ. управл. : 25.00.02 / Семенюк Катерина Миколаївна. – К., 2015. – 214 с.
9. Сперанский М.М. Полное собрание законов Российской империи. Собрание Первое. Том IV. 1700–1712 гг. // Типография II Отделения собственной Его Императорского величества Канцелярии, 1830. – 890 с.
10. Сперанский М.М. Полное собрание законов Российской империи. Собрание Первое. Том XXVII. 1802–1803 гг. // Типография II Отделения собственной Его Император-

ского величества Канцелярии, 1830. – 1196 с.

11. Иванова А.Н. Уголовная ответственность за незаконный оборот драгоценных металлов и камней : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08 / Иванова А.Н. – М., 2000. – 190 с.

12. Из истории Всероссийской Чрезвычайной комиссии, 1917–1921 гг. : сборник документов / редкол.: Белов Г.А., Куренков А.Н., Логинова А.И. и др. ; сост. : Гончаров А.К. и др. – М. : Политиздат, 1958. – 510 с.

13. Положение о пробирном надзоре : Постановление Центрального исполнительного комитета СССР и Совета Народных комиссаров СССР от 10 апреля 1925 года [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://www.libussr.ru/doc_ussr/ussr_2418.htm

14. О порядке вывоза, ввоза, перевода и пересылки за границу и из-за границы валюты и валютных ценностей : Постановление Совета Министров СССР от 25 октября 1948 года № 4006 // Собрание действующего законодательства СССР. – Министерство юстиции СССР. – М., 1973. – Т. 40. – 180 с.

Романов В.П. Развитие законодательства в сфере оборота драгоценных металлов и драгоценных камней в Украине: историко-правовая экспозиция. Прослежены изменения законодательства и правовой практики от начала зарождения элементов оборота драгоценных металлов и камней до современного периода его развития в Украине. Выделено шесть периодов развития законодательства в сфере оборота драгоценных металлов и камней в Украине, каждый из которых подвергся детальному научному анализу.

Ключевые слова: оборот, драгоценный металл, драгоценные камни, публично-правовое обеспечение, пробирный надзор, ювелирная отрасль, исторический период.

Romanov V.P. Evolution of legislation in the field of the turnover of precious metals and stones in Ukraine: historical-legal exposition. The article traced the changes in legislation and legal practice from the beginning of the origin of the elements of the turnover of precious metals and stones to the modern period of its development in Ukraine.

The attention is focused on what the organization and the practical implementation of the circulation of precious metals and precious stones differ in a pronounced specificity which is connected with the peculiarities of state regulation of extraction, production, use, storage and control of transactions with them. With the advent of such items arose the need to establish rules for the treatment and monitoring of their observance.

Despite the fact that the issues of development of legal regulation of circulation of precious metals and precious stones narisawa marked in scientific works of researchers of different periods in modern historical and legal science outlined the problems reflected quite fragmentarily and sporadically.

Therefore, the study showed that the sphere of circulation of precious metals and stones in Ukraine, having a long history has developed unevenly and was dependent on many political, economic and geographical factors, which together provided an opportunity to highlight some conditional periods with distinctive, inherent features.

Identified six periods in the development of legislation in this area, namely: the first period (the period of formation and development of state and law of Kievan Rus. Feudal fragmentation. The Lithuanian-Polish era – XI century – first half of XVII centuries); the second period (the end of XVII – the last quarter of the XVIII centuries); the third period (the Imperial period in the development of state and law during the stay of the Ukrainian lands within the Russian and Austro-Hungarian empires and the spread in these areas, their legislation until 1917 (1918) gg); the fourth period (the period of "war communism" 1917-1921 pp.); the fifth period ("the Soviet power" – from 1922 until the independence of Ukraine in 1991); the sixth period ("modern period" – from the beginning of existence of independent Ukraine (1991) so far).

Keywords: appeal, precious metal, precious stones, publicly-legal support, supervision of assay, the jewelry industry, historical period.

Надійшла до редакції 25.11.2016